

Edremit Körfezi (Ege Denizi) Kıyı Balıkçılığı Üzerine Bir Araştırma

*Tevfik Ceyhan, Okan Akyol, Vahdet Ünal

Ege Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, 35100 Bornova, İzmir, Türkiye
*E mail: tevfik.ceyhan@ege.edu.tr

Abstract: *An investigation on the artisanal fisheries in Edremit Bay (Aegean Sea).* In this study, fishing activities of small scale fisheries, some fishery problems, characteristics of fishery co-operatives and fishing ports of Edremit Bay were investigated. The samplings were carried out in January, June and July 2005 in six fishery co-operatives. A total of 284 members and 655 vessels were recorded in co-operatives and fishing ports in Edremit Bay, respectively. The biggest fishery co-operative was Ayvalık related to members. The coastal fisheries in the bay are densely carried out by beach-seining, gill and trammel netting.

Key Words: Artisanal fisheries, fishery co-operatives, Edremit Bay, Aegean Sea.

Özet: Bu çalışmada, Edremit Körfezi'nde yer alan su ürünleri kooperatifleri ve balıkçı barınaklarının özellikleri, küçük ölçekli balıkçılık faaliyetleri ve bazı balıkçılık sorunları incelenmiştir. Örneklemeler Ocak, Haziran ve Temmuz 2005'te 6 adet su ürünleri kooperatifinde yürütülmüştür. Edremit Körfezi'nde kooperatif ve balıkçı barınaklarında sırasıyla 284 üye ve 655 balıkçı teknesi kaydedilmiştir. Körfezde kıyı balıkçılığı yoğun olarak kıyı sürütme ağıları ve uzatma ağılarıyla yürütülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kıyı balıkçılığı, su ürünleri kooperatifleri, Edremit Körfezi, Ege Denizi.

Giriş

Edremit Körfezi, Ege kıyılarında, Biga yarımadasının güneyinde konumlanmış önemli turizm ve balıkçılık merkezlerini içeren bir körfezdır. Körfez, coğrafik olarak Ege Bölgesinin kuzeyini oluşturmakla beraber, Çanakkale ve Balıkesir illerinin kıyılarındadır. Edremit Körfezi, Babakale Burnu'ndan başlar, Ayvalık'a dek devam eder. Körfezin güney-batısında Midilli Adası vardır ve Midilli Kanalı ile Dikili Körfezi'ne, Müsellim Geçidi ile de Kuzey Ege'ye açılır.

Kuzey Ege'nin en önemli balıkçılık alanı, Edremit Körfezi'dir. Bu körfezde trol balıkçılığına uygun dip sahalarının bulunması, bölgenin zaman zaman Karadeniz kökenli ve bölge civarından erozyonla gelen besince zengin sularla beslenmesi, dip balıkları topluluğunun bu sularda oldukça yoğun olarak yerleşmesine neden olmaktadır (Kocataş ve Bilecik, 1992).

Önemli balıkçılık merkezleri; körfezin kuzey-batı ucundan başlayarak, Babakale, Sivrice, Behramkale, Küçükkuşu, Altınoluk, Güre, Ören ve Ayvalık'tır. Körfezde, geleneksel küçük ölçekli kıyı balıkçılığı hâkim olmakla beraber, büyük ölçekli trol ve gırgır takımları da zaman zaman faaliyet göstermektedir. Yörenin en önemli balığı sardalyedir ve özellikle Ayvalık'ta geleneksel papalina avcılığı, dönemsel olarak süregelmektedir. Diğer bir önemli avcılık da Sivrice limanında yaklaşık 25 tekneyle yürütülen kılıç balıkçılığıdır.

Edremit Körfezi'nde günümüze değin yapılan balıkçılık araştırmaları oldukça azdır. Bunlardan ilk olarak Kınıkarslan (1972)'in körfez barbunyaları (*Mullus barbatus*)'nın büyümeleri üzerine olan çalışmasına rastlanmaktadır. Sonraki yıllarda körfezde yine barbunyanın biyolojisi (Çelik ve Torcu 2000); körfezin yassı balıklarının belirlenmesi ve boy-ağırlık ilişkileri

(Türker ve diğ. 2003); kırma mercan (*Pagellus erythrinus*) ve kancabaş pisi (*Citharus linguatula*)'nin populasyon biyolojileri (Hoşsucu ve Çakır 2003, Çakır ve diğ. 2005) ve Müsellim Geçidi'nde kılıç balıkları (*Xiphias gladius*)'nin uzatma ağılarıyla avcılığı üzerine (Akyol ve diğ. 2005) çalışmalarına rastlanmaktadır.

Bu çalışma, Edremit Körfezi'nin önemli balıkçılık merkezlerinde yer alan altı adet kooperatif merkezi ile balıkçı barınaklarını, av araç ve yöntemlerini, av sahalarını özellikle küçük ölçekli balıkçılık (KÖB) temelinde tanıtmayı amaçlamaktadır.

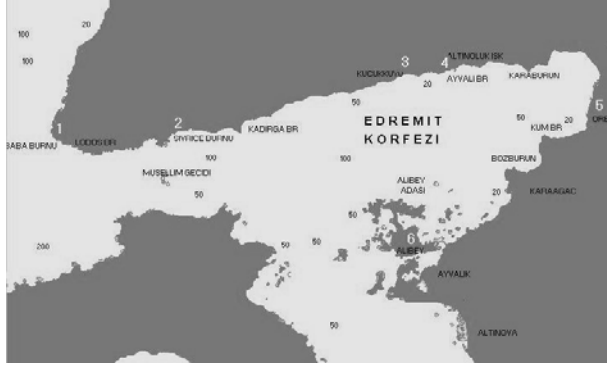
Materyal ve Yöntem

Bu araştırma, Ocak, Haziran ve Temmuz 2005'te Edremit Körfezi'nde yer alan altı adet balıkçı kooperatifinde (Şekil 1) yürütülmüştür. Kooperatif başkanları ve balıkçılarla yapılan yüz yüze anketler sonucu, kooperatiflerin işleyişi, sorunları, av sahaları, kullanılan av araçlarının teknik özellikleri vb. bilgiler elde edilmiştir. Altı kooperatifin tüm bilgileri balıkçı beyanatına dayandırılmış, av araçlarının teknik özellikleri yerinde gözlemlenerek elde edilmiştir.

Bulgular

Araştırma bölgesinde bulunan altı kooperatiften en yenisi, 2004'te kurulan S.S. Küçükkuşu Beldesi Su Ürünleri Kooperatifi;, üye sayısı bakımından ise en büyük kooperatif S.S. Ayvalık Su Ürünleri Kooperatifidir (Tablo 1). Kooperatiflerin toplam üye sayısı 248'dir. Kooperatifler içerisinde sadece Babakale kooperatifinde mezat yapılmaktadır. Faal soğuk hava deposuna sahip iki adet

kooperatiften (Babakale ve Bektaş-Balabanlı-Korubaşı=Sivrice) Sivrice'de uygun bir liman ve çekek yeri bulunmamaktadır. Kooperatif merkezlerindeki limanlardan karaya çıkarılanlar, genelde kabzımallara toptan satılmakta ya da civardaki restoranlara ve az miktarda da yöre halkına satılmaktadır. Balığın fazlası genellikle İzmir, İstanbul, Bandırma ve Çanakkale balık hallerine kooperatif ve/veya kabzımallarca gönderilmektedir.

Şekil 1. Çalışma sahası (1- Babakale; 2- Sivrice; 3- Küçükkuşu; 4- Altınoluk; 5- Burhaniye; 6- Ayvalık).

Balıkçı Barınakları

Kooperatif merkezlerinin yer aldığı kıyılarda birer balıkçı barınağı mevcut olup, en büyük kapasiteli barınak, 200 tekne barındıran Küçükkuşu balıkçı barınağıdır (Tablo 2). S.S. Bektaş-Balabanlı-Korubaşı Köyleri Su Ürünleri Kooperatifinin bulunduğu Sivrice'de çok küçük bir barınak bulunmaktadır. Tablo 2'deki barınaklardan sadece Altınoluk ve Ayvalık kooperatiflere kiralanmış durumdadır.

Bölgede kullanılan av araçları, başta kıyı sürütme takımlarından trata olmak üzere, alamanalar ve uzatma ağlarıdır (Tablo 3). Av araçları çeşitliliği oldukça fazla olmakla beraber çoğu dönemsel olarak kullanılmaktadır.

Bölgede toplam 60'ı bulan trata ağları, özellikle geleneksel papalina (sardalye genç bireyi) avcılığında oldukça etkin rol oynamakla beraber, kıyı alanında barbun, tekir, spardler (çipura, mercan, karagöz, kupes, vs.), kalamar vb.'nin avcılığını da gerçekleştirmektedir.

Av Sahaları

Edremit Körfezi kıyı balıkçıları, Bozcaada'nın güneyinden Dikili'ye kadar olan sahayı av sahası olarak değerlendirmektedir. Özellikle Babakale balıkçısı, bu iki nokta

arasını av sahası olarak kullanırken, Sivrice balıkçısı Babakale-Behramkale arasını; Küçükkuşu balıkçısı Kadırga Burnu ile Mihli çayı arasındaki sahayı; Altınoluk balıkçısı Küçükkuşu-Fener Burnu arasını; Burhaniye balıkçısı Dalyan-Artur arasını ve Ayvalık kıyı balıkçıları ise Bababurnu-Eğribucak Burnu'nun doğusundaki alanı av sahası olarak kullanmaktadır.

Sorunlar

- Düzenli aidat toplanamaması (tüm kooperatifler),
- Limanın kiralanamaması (Babakale, Küçükkuşu, Burhaniye kooperatifleri),
- Limanın bulunmayışı ve/veya yetersizliği (Sivrice, Altınoluk, Ayvalık kooperatifleri),
- Fırtınalı günlerin fazlalığı (Babakale kooperatifi),
- Soğuk hava deposunun bulunmaması (Sivrice, Küçükkuşu, Altınoluk, Burhaniye, Ayvalık kooperatifleri),
- Mezat yapılamaması (Altınoluk, Burhaniye, Ayvalık, Sivrice, Küçükkuşu kooperatifleri),
- Yazın plaj alanlarının balıkçılığı sınırlaması (Altınoluk kooperatifi),
- Balıkçının balığını bireysel pazarlaması (Ayvalık kooperatifi),
- Kayıt dışı çalışan teknelerin fazlalığı (tüm kooperatifler),
- Yunus problemi (tüm körfezde).

Tartışma ve Sonuç

Edremit Körfezi'nde yer alan toplam altı adet su ürünleri kooperatifinden üye sayısı bakımından en büyüğü, 104 üyesiyle S.S. Ayvalık Su Ürünleri Kooperatifidir. Tüm kooperatiflerin toplam üye sayısı 248'dir. Bu durum bölgede kooperatifleşme bilincinin ne denli zayıf olduğunu bir göstergesidir. Kooperatiflerin hemen hemen tamamı düşük gelire sahip, aidatlarını bile düzenli toplayamayan, pazarlama faaliyeti oldukça yetersiz düzeydedir. Kooperatiflerin çoğunda soğuk hava deposu bulunmamakta ya da arızalar nedeniyle çalıştırılmamaktadır. Demirci (1986), kooperatiflerce kısa pazarlama kanallarının oluşturulmasının üstün bir pazarlama durumu ve fiyat denetleme imkânı sağlayacağını; soğuk hava depolarının ise piyasada fiyat istikrarı elde etmede önemli birer faktör olduğunu ifade etmiştir. Ancak bu durum nispeten Babakale kooperatifi dışında hiçbir kooperatifte sağlanamamıştır.

Tablo 1. Edremit Körfezi Su ürünleri kooperatifleri ve üye sayıları.

Kooperatif Adı	No	İli	Kur.Yılı	Üye Sayısı
S.S.Babakale Köyü Su Ür.Koop.	1	Çanakkale	1994	24
S.S.Bektaş-Balabanlı-Korubaşı Köyleri Su Ür. Koop.	2	Çanakkale	1992	19
S.S.Küçükkuşu Beldesi Su Ür. Koop.	3	Çanakkale	2004	33
S.S.Altınoluk Su Ür. Koop.	4	Balıkesir	2002	30
S.S.Burhaniye Merkez-Şarköy-Taylıeli Su Ür. Koop.	5	Balıkesir	1992	38
S.S.Ayvalık Su Ür. Koop.	6	Balıkesir	1992	104

Tablo 2. Edremit Körfezi balıkçı barınakları ve özellikleri (Anon. 2004).

İli	Barınağın Adı	İnşa Tarihi	Ana Mendirek Boyu (m)	Elekt.	Su	Kiralayan Kuruluş	Barındırdığı Balıkçı Teknesi Sayısı
Çanakkale	Babakale	1989	575	+	+	Kıralanmamış	110
Çanakkale	Küçükkuşu	1981-87	450	+	+	Küçükkuşu Belediyesi	200
Balıkesir	Altınoluk	1977-80	266	+	+	S.S.Altınoluk S.Ür. Koop.	100
Balıkesir	Ören*	1991-	500?	+	+	Burhaniye Belediyesi	75
Balıkesir	Alibey Adası	1975-84	396	+	+	S.S.Ayvalık Su Ür. Koop.	170

*Kooperatif beyanı

Tablo 3. Edremit Körfezi'nde kullanılan ağlar ve teknik özellikleri (F:fanyalı, G:galsama, TGB:tam göz boyu).

	Ağın Tipi	Ağın Adı	Göz Sayısı	İp Kalınlığı	Uzunluğu (posta)	Kullanıldığı Dönem
Alamana	F	50-54-56 -60-64	100x2-3-4-5-6-7	210d/3-4	3,5-4-5-6	İlkbahar-Sonbahar
Bako Ağı	G	50	100	210d/2	12	Yazın
Barbun	G	36-40	35-40	210d/2-4	10-15-20	Tüm Yıl
Bırakma Ağı	F	50	100	210d/3	2	Tüm Yıl
Karides	F	48	60	210d/0	10	Haz.-Tem.-Ağu.
Kefal	F	50	100	210d/2	2	Tüm Yıl
Kılıç	G	500	22,5-25,5	210d/54	60	Yaz
Kupes	G	36-40-44	80-100-120- 200 -250	210d/2	3-4-10	Yaz
Lüfer Bırakması	F	56-60	100	210d/4	4	İlkbahar-Sonbahar
Marye	F	64	40	210d/3	1	Tüm Yıl
Sardalye	G	25	600	210d/2	3	Yaz
Sübye	F	72-80	30-35	210d/3	30	Nisan-Mayıs
Uskumru	G	50	120-150	210d/2-3	10	Haziran-Temmuz
Voli Ağı	F	56-60	100x5	210d/4	4-5	Tüm Yıl
Trata		24-25	1200*	210d/4	235-660 m	Nis.-Tem. 15 hariç tüm yıl

* Torbada yüksekliğine göz sayısı

Körfezin en önemli balıkçılık takımı, kıyı sürütmelerdir. Bu takımlar, littoral zona ve yavru balık popülasyonlarına verdiği tahribat nedeniyle -Edremit Körfezi hariç- tüm karasularımızda Nisan 2001 tarihinden itibaren yasaklanmıştır. Körfezde 60 civarında trata teknesi, özellikle papalina avcılığında faaliyet göstermektedir. Bu durum iki yönlü sakıncayı oluşturmaktadır: (1) tüm karasularımızda yasak olan bir takımın fırsat eşitliğine aykırı olarak kullanılıyor olması; (2) sardalyenin genç bireyi olan papalının hedef tür olarak seçilmesi.

Yunus popülasyonlarının aşırı artışının körfezi önemli ölçüde etkilediği ve yunusların beslenmek amacıyla ağdaki balıkları alırken ağı da koparmaları sonucu balıkçıların ağlarına oldukça zarar verdiği hemen tüm balıkçılar tarafından dile getirilmiştir; benzer şekilde karabatakların da ağlara ve ağdaki balıklara zarar verdiği sadece Ayvalık balıkçısı tarafından ifade edilmiştir.

Bölgede yukarıda bahsi geçen sorunlar dışında amatör balıkçıların fazlalığına da dikkat çekilmiştir. Bunların adeta profesyonel balıkçı gibi çalıştığı ve bir kısmının bu amaçla balıkçılıktan gelir elde ettiği iddia edilmektedir. Bu durum, koruma ve kontrol faaliyetlerinin yetersizliğiyle ilişkilendirilmiştir.

Bölgede KÖB'in tanıtıldığı ve temel sorunlarının saptandığı bu çalışma sonrası, süregelen problemlerin çözümü için detaylı teknik, biyo-ekolojik ve sosyo-ekonomik araştırmaların yapılarak, kapsamlı bir veri-bankasının oluşturulması gerekmektedir. İlgili verilerin değerlendirilmesinde, yerel yönetimler, üniversiteler, ilgili bakanlık, sahil güvenlik ve kooperatiflerce ortaklaşa yönetim

temelinde işbirliğine gidilmesi sürdürülebilir balıkçılık için gereklidir.

Kaynakça

- Akyol, O., Erdem, M., Ünal, V., Ceyhan, T. 2005. Investigations on drift-net fishery for swordfish (*Xiphias gladius* L.) in the Aegean Sea of Turkey. Turk J. Vet. Anim. Sci. 29: (in press).
- Anon. 2004. Fishery Shelters of Turkey. TKB-KKGM, Su Ürünleri Hiz. D. Baş., Ankara, 295 s.
- Çakır, D.T., Bayhan, B., Hoşsucu, B., Ünlüoğlu, A., Akalın, S. 2005. Some parameters of the population biology of spotted flounder (*Citharus linguatula* Linnaeus, 1758) in Edremit Bay (North Aegean Sea). Turk J. Vet. Anim. Sci. 29:1013-1018.
- Çelik, Ö., Torcu, H. 2000. Ege Denizi, Investigations on the Biology of Red Mullet (*Mullus barbatus* Linnaeus, 1758) in Edremit Bay, Aegean Sea, Turkey, (In Turkish). Turk J. Vet. Anim. Sci. 24:287-295.
- Demirci, R. 1986. Status of Fishing Cooperatives and Problems, (In Turkish). Su Ürünleri Sektörünün Bugünkü Durumu ve Sorunları Sempozyumu. 13-14 Ekim, İzmir, 272 s.
- Hoşsucu, B., Çakır, D.T. 2003. Some parameters about population biology of the common pandora (*Pagellus erythrinus* L., 1758) (Sparidae) in the Edremit Bay (Turkey), (in Turkish). E.Ü. Journal of Fisheries and Aquatic Science, 20(3-4):329-336.
- Kocataş, A., Bilecik, N. 1992. Aegean Sea and Living Resources, (In Turkish). TKB-Su Ürünleri Araş.Enst. Md.'lüğü, Bodrum, yayın No.7, 88 s.
- Kınıkarslan, N. 1972. An Investigations of Annual Growth and Growth index of Red Mullet (*Mullus barbatus* L.) in Edremit Bay, (in Turkish). İ.Ü. Fen Fak. Hidro. Araş. Enst. Yayınları, S.8:1-10. Ankara, 295 s.
- Türker Ç.D., Akalın, S., Ünlüoğlu, A., Bayhan, B., Hoşsucu, B. 2003. The flatfish species in Edremit Bay and length-weight relationships for three of them *Citharus linguatula* (Linnaeus, 1758), *Arnoglossus laterna* (Walbaum, 1792), *Arnoglossus kessleri* (Schmidt, 1915), (In Turkish). E.Ü. Journal of Fisheries and Aquatic Science, 20(3-4):529-536.